

5941 SAYILI ÇEK KANUNU'NDA YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİ: “YASAK KARARININ KALDIRILMASI”

(Y-Çek K m. 6/3)

Restitution of Forfeited Rights in Check Law no. 5941

(Article 6/3)

Murat KAYANÇİÇEK*

ÖZET

3167 sayılı Çek Kanunu'nun 16c maddesinde, karşılıksız çek (keşide etme) suçundan ötürü kurulan mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra gerçekleşen etkin pişmanlık veya şikâyetten vazgeçme hâllerinde, mahkûmiyeti bütün cezaî sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırma hükmü kabul edildiğinden geri vermeye konu yasaklanmış bir hakkın varlığından söz edilememektedir. Buna karşın 5941 sayılı Çek Kanunu m. 5'te karşılıksız çek suçunun ikincil yaptırımını olarak benimsenen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı da hak yoksunluğu sonucu doğuran bir tedbir türü olarak düzenlenmiş olmakla birlikte, TCK m. 53'teki hak yoksunluklarından farklı olarak zikredilen tedbirin adli para cezasının infaz edilmesiyle birlikte kendiliğinden ortadan kalkması öngörülmemiştir. İşte bu nedenle Y-Çek K'nın “*Yasak kararının kaldırılması*” kenar başlıklı m. 6/3 hükmünde yasaklanmış hakların geri verilmesine imkân tanıyan özel bir düzenleme va'z etmeye ihtiyaç duyulmuştur.

Çalışmamızda, yasaklanmış hakların geri verilmesine ilişkin “genel açıklamalar”a yer verildikten sonra, Y-Çek K'nın 6/3. maddesinde kaleme alınan “çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılması” kurumunun “hukukî niteliği”ne değinilmiş, ardından “koşulları” açıklanmış, akabinde “işletilme usulü”, “inceleme sonucu verilecek kararlar” ve “bu kararlara karşı kanunoyolları” ele alınmış; daha sonra “sonuçları” ayrıntılı olarak incelenmiştir. Genel bir değerlendirme niteliğindeki “sonuç” kısmıyla çalışmamız noktalanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Karşılıksız çek suçu, yasaklanmış haklar, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı, kaldırma kararı, itiraz, bildirim, ilân.

* Lüleburgaz Cumhuriyet Savcısı

ABSTRACT

Keywords: dud check/ bad check crime, restitution of forfeited rights, lost of rights, removing the decision, appeal, notice.

“Restitution of forfeited rights” is a legal remedy for the loss of diverse rights related to a specific crime or punishment either in the Penal Code or the other laws. As required by the sanction policy adopted by the Turkish Penal Code Law No. 5237 there are no clauses neither in the Turkish Penal Code No. 5237 nor in the Criminal Procedural Code Law No. 5271 with regards to this issue. However, due to the perpetuation of the loss of rights foreseen in other laws, it turned out that there is a need for a new regulation which is accomplished by adding Article 13/A to the Law 5352.

Despite to this arrangement in the legislation, a similar provision was included in the Check Law No. 5941 dated December 14, 2009.

In the article in question, the conditions, method, body, and the results of the removal of the decision of banning are arranged.

In our study, the restitution of forfeited rights, which is arranged in article 6/3 Check Law No. 5941, is examined in detail in relation to bad check crime.

GİRİŞ

5941 sayılı Çek Kanunu'nun¹ 6. maddesinin 3. fıkrasında, yasaklanmış hakların geri verilmesine ilişkin olarak “*yasak kararının kaldırılması*” adı altında, -Türk Hukukunda şimdiye dek çalışma konusu yapılmamış- özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Aynı Kanunun 5/1. maddesinde tanımlanan karşılıksız çek suçu² nedeniyle hükmedilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılabilmesi; kişinin mahkûm olduğu adli para cezası tamamen infaz edildikten veya bu cezayı ödemediği için hakkında hapis uygulanıp serbest bırakıldıktan itibaren üç yıl ve her hâlde yasağın konulduğu tarihten itibaren on yıllık süre geçtikten sonra hükmü veren mahkemeden talepte bulunması hâline bağlıdır. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına ilişkin karar itiraz kanun yoluna

¹ R.G: 20.12.2009/ 27438; Sözü edilen Kanun, çalışmada 3167 s. Çek Kanunu ile olan farklılığının anlaşılabilmesi için genellikle “Y-Çek K” olarak zikredilecektir.

² E-Çek K m. 16/1’de, “...yeterli karşılığı bulunmaması nedeniyle kısmen de olsa ödenmeyen çeki keşide etmek” şeklinde tanımlanan suç, doktrinde ve uygulamada “*karşılıksız çek keşide etme suçu*” olarak anılmış ve bu isimle hafızalara yerleşmiştir. Aynı suç Y-Çek K m. 5/1 hükmünde, “...çekte karşılıksızdır işlemi yapılmasına sebebiyet vermek” şeklinde daha farklı olarak tanımlanmıştır. Söz konusu suçun tipiklik sınırlarını çizen bu uzun ifade kalıbı, süreklilik arz eden kullanımlarda hiç şüphesiz zorluk yaşatmaktadır. Bu mülahaza ile Y-Çek K m. 5/1’de tarif edilen suçun “*karşılıksız çek suçu*” olarak zikredilmesinde yarar vardır.

tabi olarak kesinleştiğinde, yasağın kaldırıldığı hususu Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na bildirilecek ve ilân olunacaktır.

Bu çalışmada, ilk olarak yasaklanmış hakların geri verilmesine ilişkin “*genel açıklamalar*”a yer verilecek; ikinci olarak Y-Çek K'nın 6/3. maddesinde kaleme alınan çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılması kurumunun “*hukukî niteliği*”ne değinilecek; üçüncü olarak “*koşulları*” incelenecek; dördüncü olarak “*işletilme usulü*”, “*inceleme sonucu verilecek kararlar*” ile “*bu kararlara karşı kanunyolları*” ele alınacak ve nihâyet “*sonuçları*” ayrıntılı olarak açıklanacaktır. Konu ile ilgili düzenlemeye yönelik eleştirilerimize “*sonuç*” kısmında yer verilecektir.

I.- GENEL OLARAK YASAKLANMIŞ HAKLARIN GERİ VERİLMESİ

5237 s. TCK'da prensip olarak sürekli hak yoksunluğunun benimsenmemiş olması nedeniyle³ gerek bu kanunda gerekse 5271 s. CMK'da “**yasaklanmış hakların geri verilmesi**”ne (*memnu hakların iadesine*) ilişkin her hangi bir hükme yer verilmemiştir⁴. TCK'nın “*Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma*” kenar başlıklı 53. maddesiyle, hak yoksunlukları kural olarak hapis cezasının infazı ile sınırlandırılmış, infaz tamamlanmakla herhangi bir yargı kararına gerek kalmaksızın anılan hak yoksunluklarının kendiliğinden ortadan kalkacağı öngörülmüş, bu anlayışla yeni sistemde yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesi düzenlenmemiştir. Ancak özellik arz eden bazı suç tiplerinde, mahkûmiyete bağlı olarak süresiz hak yoksunlukları söz konusu olabilmektedir. Gerçekten, 5352 s. Adli Sicil Kanunu'nun geçici 2. maddesinde, kasıtlı bir suçtan dolayı belirli süreyle hapis cezasına veya belli suçlardan dolayı bir ceza mahkûm olan kişilerin belli hakları kullanmaktan süresiz yoksun bırakılmasına ilişkin diğer kanunlardaki hükümler saklı tutulmuştur. Bir kısım özel yasalardaki süresiz hak yoksunluğu doğuran söz konusu hükümlere rağmen, yasaklanmış hakların geri verilmesine ilişkin başlangıçta TCK, CMK veya başka herhangi bir kanunda bir düzenleme yapılmamış

³ Bkz. Y-TCK'nın 53. madde gerekçesi.

⁴ **Arslan**, Çetin, *Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi* (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu Md. 13/A, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 56, S: 4, Ankara 2007, sh. 17-18; **Şimşek**, Cem, *5352 Sayılı Adli Sicil Kanunu Kapsamında Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi ve Bu Kurumun 765 Sayılı Yasa Kapsamındaki Memnu Hakların İadesinden Farkları*, Manisa Barosu Dergisi, Y: 26, S: 100, Ocak 2007, sh. 43-48; **Yavuz**, Ahmet, *Genel Affın Hukuksal Niteliği Bağlamında Bazı Kanunlardaki “Affa Uğramış Olsalar Bile” Kayıtlamasının Tahlili*, Adalet Dergisi, S: 22, Mayıs 2005, sh. 116 vd.

olmasının uygulamada ciddi sorunlara yol açması⁵ üzerine 5560 s. Kanun'un 38. maddesiyle 5352 s. AdSK'ya 13/A maddesi⁶ eklenmek suretiyle yasaklanmış hakların geri verilmesi yolu tekrar açılmıştır.

Bu düzenleme göz önünde bulundurulduğunda “yasaklanmış hakların geri verilmesi”, TCK dışındaki kanunlarla belli bir suç veya ceza mahkûmiyetine bağlı olarak doğrudan veya mahkûmiyetin yasal sonucu olarak öngörülen sürekli hak yoksunluklarının; cezanın infaz edilmesinden ya da infaza hukukî bir nedenle son verilmesi hâlinde kararın kesinleşmesinden itibaren, belirli bir süre gösterilen iyi hâl sonrasında, mahkûmun talebiyle geleceğe yönelik olarak mahkemece geri verilmesi şeklinde tanımlanabilir⁷. Suçla mücadele ve cezalandırma siyasetinin bir gereği olarak, kimi suçlardan hüküm giyenler ile belirli bir süre veya türdeki cezaya mahkûm olanların; cezalarının infazından sonraki dönemde de topluma zarar verebileceği düşüncesinden hareketle, bazı hakları kullanmaktan “*ömür boyu*” yoksun kalmaları öngörülmüştür. Toplumun suçludan korunması hedefi açısından zikredilen yaklaşımın birtakım yararları bulunduğu söylenebilir de, yasaklamanın sürekli olması durumunda cezadan beklenen amaçla bağdaştırılması mümkün olmayan sonuçlar ortaya çıkması kaçınılmazdır. Öte yandan cezanın amaçlarından birisinin de mahkûmun ıslahı olması karşısında; bunu ispat eden/ gösteren kişinin

⁵ Bu konuda 5560 s. Kanun'un 38. madde gerekçesine bkz. [<http://www.tbmm.gov.tr>, 23.05.10].

⁶ **Madde 13/A-** (Yasaklanmış hakların geri verilmesi): “(1) 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunların belli bir suçtan dolayı veya belli bir cezaya mahkûmiyete bağladığı hak yoksunluklarının giderilebilmesi için, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebilir. Bunun için; Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinin beşinci ve altıncı fıkraları saklı kalmak kaydıyla, / a) Mahkûm olunan cezanın infazının tamamlandığı tarihten itibaren üç yıllık bir sürenin geçmiş olması, / b) Kişinin bu süre zarfında yeni bir suç işlememiş olması ve hayatını iyi halli olarak sürdürdüğü hususunda mahkemede bir kanaat oluşması, / gerekir. // (2) Mahkûm olunan cezanın infazına genel af veya etkin pişmanlık dışında başka bir hukukî nedenle son verilmiş olması halinde, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna gidilebilmesi için, hükmün kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl geçmesi gerekir. Ancak, bu süre kişinin mahkûm olduğu hapis cezasına üç yıl eklenmek suretiyle bulunacak süreden az olamaz. // (3) Yasaklanmış hakların geri verilmesi için, hükümlünün veya vekilinin talebi üzerine, hükmü veren mahkemenin veya hükümlünün ikametgâhının bulunduğu yerdeki aynı derecedeki mahkemenin karar vermesi gerekir. // (4) Mahkeme bu husustaki kararını, dosya üzerinde inceleme yaparak ya da Cumhuriyet savcısını ve hükümlüyü dinlemek suretiyle verebilir. // (5) Yasaklanmış hakların geri verilmesi talebi üzerine mahkemenin verdiği karara karşı, hükümle ilgili olarak Ceza Muhakemesi Kanununda öngörülen kanun yoluna başvurulabilir. // (6) Yasaklanmış hakların geri verilmesine ilişkin karar, kesinleşmesi halinde, adli sicil arşivine kaydedilir. // (7) Yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluna başvurulması nedeniyle oluşan bütün masraflar hükümlü tarafından karşılanır.” (R.G: 19.12.2006/ 26381).

⁷ **Arslan**, Yasaklanmış Haklar, sh. 9; **Arslan**, Çetin/ **Kayançicek**, Murat, 5941 Sayılı Çek Kanunu Şerhi, Sözkese Matbaacılık Tic. Ltd. Şti., Ankara Temmuz 2010, sh. 800-801.

ömür boyu hak yoksunluğuna muhatap olması âdil de değildir. İşte ortaya çıkabilecek bu kabîl sakıncaların giderilebilmesi için, mahkûmun belirli bir süreyi iyi hâlli geçirmesi ve kanunda açıklanan diğer koşullara uymuş olması durumunda yoksun kaldığı hakları tekrar kullanması, yasaklanmış hakların geri verilmesi yoluyla olanaklı hâle gelmektedir⁸. Bu sebeple söz konusu kurumun, suçluyu ıslahta infaz sisteminin “son halka”sını oluşturduğu söylenebilir⁹.

Ceza mahkûmiyetinden kaynaklanmak ve *TCK dışındaki* kanunlar tarafından belirtilmiş olmak kaydıyla, ister bir suç için doğrudan, isterse bir cezaya bağlı olarak dolayısıyla öngörülmüş olsun her türlü hak yoksunluğu yasak hakların geri verilmesine konu teşkil edebilir¹⁰.

“İster *TCK’dan*, ister *özel bir kanundan* kaynaklansın, ‘memnu hakların iadesi’ yoluyla bir mahkûmiyetin sonucu veya ceza şeklinde hükmedilen her nevi ehliyetsizliklerin bertaraf edilmesine yasal bir engel yoktur.”¹¹

“Memnu hakların iadesi, ceza mahkûmiyetinden doğan yasakların ve ehliyetsizliklerin ortadan kaldırılmasını sağlayan bir kurumdur. Yasaklanmış haklar, sadece TCK’da öngörülen hak yoksunlukları ve ehliyetsizlikler olmayıp, *bu kanunların dışındaki kanunların* belli suçlardan dolayı veya belli bir cezaya mahkûmiyete bağladığı hak yoksunluklarını da ifade eder.”¹²

Yasaklanmış hakların geri verilmesinin koşullarından ilkinin, mahkûm olunan “*cezanın tamamen infaz edilmiş olması*” oluşturur. “*Mahkûm olunan ceza*” ibaresiyle (AdSK m. 13/A-1.a) kastedilen şey “hapis ve/veya adli para cezaları” (TCK m. 45) olup, “*güvenlik tedbirleri*” (m. 53 ilâ 60) bunun dışındadır¹³. Yasaklanmış hakların geri verilebilmesi için aranan ikinci şart, mahkûm olunan ceza infaz edilerek tamamlanmış ise, infazının sona erdiği tarihten itibaren başlayan “3 yıllık”, cezanın

⁸ **Taner**, Tahir, Ceza Hukuku Umumî Kısım, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını No: 95, İstanbul 1949, sh. 1273; **Yılmaz**, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Yenilenmiş 9. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2005, sh. 799.

⁹ **Erem**, Faruk/ **Danışman**, Ahmet/ **Artuk**, Mehmet Emin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara Haziran 1997, sh. 1029, 1051; **Arslan**, Yasaklanmış Haklar, sh. 6.

¹⁰ **Günel**, Yılmaz, Adli Yolla Memnu Hakların İadesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1961, sh. 40; **Arslan**, Yasaklanmış Haklar, sh. 16.

¹¹ CGK. 17.11.1986, 1986/410, 1986/523 [**Arslan**, Yasaklanmış Haklar, sh. 16].

¹² 10. CD. 12.03.2007, 2006/12512, 2007/2769 [**Arslan**, Yasaklanmış Haklar, sh. 17].

¹³ **Erem-Danışman-Artuk**, Genel Hükümler, sh 1037; **Günel**, Memnu Haklar, sh. 66-69; **Arslan**, Yasaklanmış Haklar, sh. 19.

infazı genel af veya etkin pişmanlık dışında başka bir hukukî nedenle düşmüş (son verilmiş) ise hükmün kesinleştiği tarihten itibaren başlayan “5 yıllık” *deneme süresinin yeni bir suç işlenmeden ve iyi hâlli olarak geçirilmiş* olmasıdır. Buna göre, adlî para cezası kısmen veya tamamen ödenmediği için zorlama hapsine çevrilmiş ise, söz konusu süre, bu hapsin tamamen infaz edilmesinden itibaren başlar. Bunun yanı sıra yasaklanmış hakların geri verilmesine konu olabilecek hak yoksunluğunun “*sürekli*” olması da gerekir. Süreli hak yoksunluğu, belirlenmiş sürelerin geçmesiyle (cezanın infaz edilmesiyle) kendiliğinden ortadan kalkacağından, geri vermeye konu olamaz. Süre ne kadar uzun olursa olsun bu sonuç değişmez. Nitekim Yargıtay’ın geliştirdiği uygulama da aynı istikamettedir.

“Memnu hakların iadesi keyfiyeti, ‘*müebbeden*’ olan yasaklamalar için söz konusu olup, *sürelili* olanlar hakkında ehliyetsizlik ve yasaklılıklar ise ya infaz edilmekle ya da zamanaşımı sürelerinin dolması suretiyle kendiliklerinden son bulduklarından, bunları ortadan kaldırmak için ayrıca bir yargı kararı alınmasına gerek yoktur.”¹⁴

Yasaklanmış hakların geri verilmesi mahkûmiyeti kaldırmamakta¹⁵; bunun sonucu olarak da adlî sicil veya arşiv kaydının silinmesini sağlamaktadır¹⁶. Bu yolla sadece mahkûmiyetin sonucu olarak kaybedilen hak yoksunluklarına geleceğe dönük olarak tekrar kavuşulmaktadır. Dolayısıyla fail hakkında, yeni işlediği suçtan ötürü tekerrür hükümleri uygulanabileceği gibi, cezanın ertelenmemesi de mümkün olabilecektir¹⁷.

“Memnu hakların iadesi kararı ile elde edilen şey, mahkûmiyet kararı nedeniyle, uğranılan ehliyetsizliklerin gelecek için kaldırılmasıdır. Kişi, 765 s. TCK’nın 21. maddesinde düzenlenen kaybettiği ehliyetsizlikleri yeniden kazanmaktadır. Ancak memnu hakların geri verilmesi ile ‘*mahkûmiyet*’ ortadan kaldırılmamakta, sadece mahkûmiyetin neden olduğu *ehliyetsizlikler* ortadan kaldırılmaktadır. Mahkûmiyet kararının mevcudiyeti ortadan kalkmadığı içindir ki bu mahkûmiyet hâli, davacı daha sonra

¹⁴ 1. CD. 25.03.1994, 1993/844, 1994/694 [Arslan, Yasaklanmış Haklar, sh. 18].

¹⁵ Erem, Faruk, Türk Ceza Kanunu Şerhi - Genel Hükümler C: I, Seçkin Yayınevi, Ankara 1993, sh. 724; Dönmezer, Sulhi/ Erman, Sahir, Nazarî ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Hükümler C: III, 11. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul Eylül 1994, sh. 163; Önder, Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler C: III, 1. Bası, Beta Yayınları, İstanbul Eylül 1989, sh. 149.

¹⁶ Arslan, Yasaklanmış Haklar, sh. 17.

¹⁷ Dönmezer-Erman, III, sh. 163; Erem-Danışman-Artuk, Genel Hükümler, sh. 1049; Önder, III, sh. 149; Arslan, Yasaklanmış Haklar, sh. 42.

bir suç isleyecek olursa TCK'nın 'tekerrür' ile ilgili hükümlerine esas alınacaktır."¹⁸

Bütün bu açıklamalar çerçevesinde konuya yaklaşıldığında, 3167 s. Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hamillerinin Korunması Hakkında Kanun'un¹⁹ 16c maddesinde istisnaî bir hüküm va'zedilerek mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesinden sonra gösterilecek etkin pişmanlık veya şikâyetten vazgeçmeye söz konusu mahkûmiyeti bütün cezaî sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldırma etkisi tanındığına göre, bu durumda geri veremeye konu yasaklanmış bir hakkın varlığından da söz etmek mümkün değildir. Y-Çek K m. 5'te çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı da hak yoksunluğu sonucu doğuran bir tedbir türü olarak düzenlenmiş olmakla birlikte, TCK m. 53'teki hak yoksunluklarından farklı olarak anılan tedbirin adlî para cezasının infaz edilmesiyle birlikte ortadan kalkması öngörülmemiştir. Güvenlik tedbiri olarak hükmedilen söz konusu yasağın etki süresi m. 6/3'te belirlenmiş ise de, yasağa son verilmesi, hükümlünün talebine bağlanmıştır. Taleple birlikte zikredilen yasağın etkisini ortadan kaldırma olanağı mevcut olduğundan, bu yasağın, süresiz kabul edilerek yasaklanmış hakların geri verilmesine konu olabileceği sonucuna ulaşmak teorik olarak da mümkün gözükmemektedir. İşte anlaşıldığı kadarıyla kanunkoyucu söz konusu olanaksızlığı göz önünde bulundurarak m. 6/3 hükmünde yasaklanmış hakların geri verilmesine imkân tanıyan özel bir düzenleme yapma ihtiyacı duymuştur.

II.- ÇEK DÜZENLEME VE ÇEK HESABI AÇMA YASAĞI KARARININ KALDIRILMASI

A.- Genel Olarak

Y-Çek K m. 6/3'te, yasaklanmış hakların geri verilmesine ilişkin olarak "yasak kararının kaldırılması" adı altında özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Y-Çek K m. 5/1'de yüz kızartıcı suç²⁰ (infamous crime) ola-

¹⁸ Askeri Yüksek İdare Mahkemesi: 09.24.1997, 1997/229, 1997/731 [<http://www.msb.mil.tr>, 24.05.10].

¹⁹ R.G: 03.04.1985/ 18714; Sözü edilen Kanun, çalışmamızda çoğunlukla "E-Çek K" olarak anılmaktadır.

²⁰ "Yüz kızartıcı suç" kavramı başta Anayasanın 76. maddesi olmak üzere pozitif hukukumuzda yer yer zikredilmekle birlikte bir tanımı yapılmamıştır. Mevzuatımızda zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi suçlar bu kategoride kabul edilmektedir.

rak kabul edilmeyen karşılıksız çek suçu nedeniyle hükmedilen yasağın kaldırılmasına dair bu hükmün içeriği şöyledir:

“Kişi, mahkûm olduğu adli para cezası tamamen infaz edildikten veya bu cezayı ödemediği için hakkında hapis uygulanıp serbest bırakıldıktan itibaren üç yıl ve her hâlde yasağın konulduğu tarihten itibaren on yıl geçtikten sonra, hükmü veren mahkemeden çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasını isteyebilir; mahkemenin vereceği karara itiraz edebilir. Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına ilişkin karar kesinleştiğinde, yasağın kaldırıldığı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilân olunur.”

Karşılığı E-Çek K’da bulunmayan söz konusu maddenin gerekçesinde açıklandığı üzere, anılan fıkra, güvenlik tedbiri olarak hükmolunan çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının ne kadar süreyle geçerli olacağına ve kaldırılması usulüne dair düzenleme yapılmıştır.

Buna göre; “**adli para cezası ile birlikte güvenlik tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına hükmedilmişse**”, bu yasağın kaldırılabilmesi için hükümlü hakkında verilen “*adli para cezası tamamen infaz edildikten*” veya bu ceza ödenmediği için “*zorlama hapsine²¹ dönüştürülüp hükümlü serbest bırakıldıktan*” itibaren “*üç yıl*”ın geçmesi şarttır. Etkin pişmanlık ise, hükmü bütün cezaî sonuçlarıyla birlikte ortadan kaldıracığından, söz konusu süre şartı anlamını yitirmekte, bunun sonucu olarak hükümlü hakkındaki yasağın kaldırılmasına karar verilmesi cihetine gitmeye ihtiyaç bulunmamaktadır.

Hakkında adli para cezası uygulanmayıp “**yalnızca güvenlik tedbiri şeklinde yasağına hükmedilen**” kişiler hakkında, bu yasağın ne zaman kaldırılabileceği sorusuna verilecek yanıtın da Y-Çek K’nın 6/3. maddesinde aranması gerektiğini düşünmekteyiz. Böyle olunca da, hakkında adli para cezasına hükmedilmemekle birlikte, güvenlik tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı verilmiş olan kişi bakımından zikredilen yasak, 3. fıkra hükmüne göre “yasağın konulduğu tarihten

²¹ Doğrudan hükmolunan adli para cezası ödenmediği için hapse çevrilmiş ise (5275 s. CGTİK m. 106/3), bu hapis adli para cezasının ödenmesine yönelik zorlama (tazyik) hapsi niteliği taşır. Burada adli para cezası hapse çevrilip infaz edilmiş olmasına rağmen esasen yerine getirilen adli para cezasıdır. (Bkz. Arslan, Çetin/ Kayançiçek, Murat, Suçta Tekerrür, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara Haziran 2009, sh. 81).

itibaren on yıl geçtikten sonra hükmü veren mahkemeden” istenmesi üzerine, anılan mahkemenin vereceği kararlar kaldırılabilir²².

B.- Hukukî Niteliği

Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılmasında benimsenen yöntem ile hukukî niteliği arasında bir bağlantı vardır. Dolayısıyla söz konusu kurum tek bir hukukî nitelik kapsamında açıklanamaz. Y-Çek K m. 6/3’te kaleme alınan yasak kararının kaldırılması kurumunun, düzenlenişi itibariyle yasaklanmış hakların geri verilmesi müessesesi ve diğer ceza/ usul hukuku kurumlarıyla (örneğin, genel ve özel af, cezanın ertelenmesi, yargılamanın yenilenmesiyle) kıyaslandığında farklılıklar arz ettiği görülmektedir. Gerçekten öngörülen koşulların gerçekleşmesi hâlinde esas mahkemesinden yasak kararının kaldırılmasını istemek hükümlü için bir hak ve Devlet için bir görev olup; istek üzerine mahkemece ceza mahkûmiyetinin sonucu olarak uygulanmakta olan yaptırım, gelecek için kaldırılmaktadır.

C.- Yasak Kararının Kaldırılmasının Koşulları

1. Mahkûmiyet Koşulu

Y-Çek K m. 6/1’de, kişinin “...mahkûm olduğu adli para cezası...” ibaresine yer verilerek, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılabilmesi, “**mahkûmiyet**” (*daha önce hükmedilmiş bir yasağın bulunması*) koşuluna bağlanmıştır. Kanununun 5. maddesinde karşılıksız çek suçunun karşılığı olarak yalnızca adli para cezası ile çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı şeklindeki güvenlik tedbiri yaptırımını öngörülmediğinden, söz konusu mahkûmiyetin başka bir tür ceza/ yaptırım içermediği olanaksızdır. Fakat mahkûmiyet kararının adli para cezasını kapsamayıp, yalnızca **güvenlik tedbiri** olarak hükmolunan çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağını içermesi de mümkündür. Demek oluyor ki, bu şekilde hükmedilen yasağın da yasak kararının kaldırılması talebine konu yapılması imkân dâhilindedir. Buna karşılık **koruma tedbiri** olarak hükmedilen yasağın aynı yolla kaldırılması mümkün değildir. Zira hüküm kurulurken ya müstakil olarak güvenlik tedbiri şeklinde yasağa ya

²² *Poroy-Tekinalp*, konu ile ilgili açıklamalarında çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına güvenlik tedbiri olarak da hükmedilebileceği gerçeğini göz ardı etmekte, m. 6/3’te koruma tedbiri olarak konulan yasağın kaldırılması hususunun düzenlendiğini ileri sürmektedirler (Bkz. **Poroy**, Reha/ **Tekinalp**, Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları - 5941 Sayılı Çek Kanununun Yorumu İle, 19. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, sh. 320). Bu görüş hem yasal dayanaktan yoksundur, hem de “*adli para cezası tamamen infaz edildikten sonra bu ceza kaldırılır*” şeklindeki ifade nedeniyle kendi içinde çelişkilidir.

da önce koruma tedbiri olarak verilmişse bunun güvenlik tedbiri olarak devamına hükmedilmektedir; bunun sonucu olarak da artık koruma tedbirinin varlığından söz edilememektedir. Nitekim maddenin 3. fıkraya gerekçesinde de, güvenlik tedbiri olarak hükümlenen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasının düzenlendiği açıkça belirtilmiştir. Gerçekten gerek soruşturma ve gerekse kovuşturma aşamasında *koruma tedbiri* olarak verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına ilişkin kararın ne şekilde ve hangi şartlarda kaldırılacağı, söz konusu “**yasağı kaldırma kararı**”nın bildirim ve ilân usulleri Y-Çek K m. 5/9’da düzenlenmiştir. Söz konusu hükmün içeriği şu şekildedir:

“Karşılıksız kalan bir çekle ilgili olarak yapılan soruşturma veya kovuşturma neticesinde;

a) Cumhuriyet savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına,

b) Mahkeme tarafından, beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın düşmesi veya davanın reddine,

karar verilmesi hâlinde, aynı kararda, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına da karar verilir. Bu karar, kesinleşmesi hâlinde, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına sekizinci fıkradaki usullere göre bildirilir ve ilân olunur.”

Görüldüğü üzere, Y-Çek K m. 5/9’da belirtilen yasak kararının kaldırılması ile m. 6/3’te belirtilen yasak kararının kaldırılmasına ilişkin hükümler gerek anlam ve gerekse içerik itibarıyla birbirlerinden oldukça farklıdır. Tedbirler açısından m. 5/9’da koruma tedbirinin kaldırılması, m. 6/3’te ise güvenlik tedbirinin kaldırılması düzenlenmiştir.

2. İnfaz Koşulu

Yasak kararının kaldırılması koşullarından bir diğeri, mahkûm olunan adli para cezasının “**infaz edilmiş**” olmasıdır. Adli para cezasının infazı, bizzat (nakden) yapılmış olabileceği gibi, ödenmemesi üzerine “**zorlama hapsi**”ne dönüştürülerek (hapsen) de yerine getirilmiş olabilir. Nitekim maddede bu koşula “...adli para cezası **tamamen infaz** edildikten” veya “*bu cezayı ödemediği için hakkında hapis uygulanıp serbest bırakıldıktan...*” ifadesiyle yer verilmiştir. Dolayısıyla adli para cezasının *kısmen ödenmiş* olması hâlinde infazın tamamlandığından söz edilemez. Para cezası zorlama (tazyik) hapsine çevrilmek suretiyle (CGTİK m. 106) infaz edilmişse, infaz “*hükümlünün salıverildiği*” tarihte tamamlanmış sayılacaktır. Zira bu hapis türünde koşullu salıverilme hükümleri tatbik

edilememekte, hükümlü çevrilen gün adedince cezaevine konulmaktadır (CGTİK m. 106/9). Zorlama hapsine çevrilerek infaz edilen cezanın süresinin para cezasını tam olarak karşılamaması nedeniyle kalan para cezasının 6183 s. Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanuna göre tahsili cihetine gidilmesi (CGTİK m. 106/11) hâlinde, tahsilin gerçekleşmesi veya hukukî bir nedenle tahsile son verilmiş olması suretiyle infazın tamamlanması aranmamıştır. Zira m. 6/3'te açıkça zorlama hapsinin çektirilmesinde -sürenin başlaması açısından- hükümlünün cezaevinden salıverildiği tarih göz önünde bulundurulmuştur.

Cezayı düşüren sebeplerden “**özel af**” (TCK m. 65) ve “**ceza zamanaşımı**”nın gerçekleşmesi (TCK m. 68) nedeniyle infaza son verilmiş olması hâlinde, *fiilen infaz* koşulu gerçekleşmemiş olacaktır. TCK m. 69'da “*Cezaya bağlı olan veya hükümde belirtilen hak yoksunluklarının süresi ceza zamanaşımı doluncaya kadar devam eder.*” hükmü getirilerek, ceza zamanaşımının hak yoksunluğuna etkisi düzenlenmiştir. TCK'nın öngördüğü yaptırım sisteminde sürekli hak yoksunluğu benimsenmediğinden, burada söz edilen hak yoksunluğu, süreli hak yoksunluğudur. Bu sebeple sürekli hak yoksunluğuna neden olan bir ceza mahkûmiyeti ceza zamanaşımı gerçekleştiği için düşmüşse, AdSK'nın 13/A-2. maddesi dikkate alınarak yasaklanmış hakların geri verilmesine konu yapılabilecektir. Kanaatimizce m. 69'da sözü edilen hak yoksunlukları TCK'da düzenlenen hak yoksunluklarıdır. Y-Çek K m. 6/3'te bu yönden fiili infaz şartı öngörülerek sınırlama getirilmiştir. Dolayısıyla ceza zamanaşımının gerçekleşmesi hâlinde Y-Çek K'nın 5/1-4 maddesi gereğince hükmedilmiş çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılması için 10 yıllık sürenin geçip geçmediğine bakılacaktır. Kanunkoyucunun, m. 6/3'te yer verdiği “...ve her halde...” ibaresi ile infazın fiilen gerçekleşmediği durumları kastettiğini düşünmekteyiz. Özel affa konu cezaya bağlı veya hükümde belirtilen yasak da özel affa rağmen etkisini devam ettirdiğinden (TCK m. 65), aynı kapsamda değerlendirilmelidir. Bu durum aynı zamanda adli para cezası ile birlikte değil de yalnız başına hükmedilen yasak için de geçerlidir. Zira söz konusu olasılıkta ayrıca hükmedilmiş bir ceza bulunmadığından ve sırf adli para cezası da öngörülmediği için kişiyi ömür boyu çek düzenleme ve çek hesabı açma konusunda yasaklı kılınmasının amaçlandığı düşünülemez. Bir cezanın infazı değil, ancak olağan olanından daha uzun bir sürenin geçmesi yeterli görülebilir. Dolayısıyla yalnız başına hükmedilmiş güvenlik tedbiri şeklindeki yasağın da kanunda geçen “ve her hâlde...” ibaresine dâhil olduğunun kabulü gerekir.

3. Süre Koşulu

Y-Çek K m. 6/3'te, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılabilmesi için, mahkûm olunan adli para cezasının tamamen infaz edilmesinden veya bu cezayı ödemediği için kişi hakkında hapis uygulanıp serbest bırakıldıktan itibaren “*üç yıl*” ve her hâlde yasağın konulduğu tarihten itibaren “*on yıl*”lık sürenin geçmesi gerektiği hükme bağlanmıştır. Düzenlemede öngörülen sürelerin şu şekilde tasnifi mümkündür:

- Mahkûm olunan “**adli para cezasının tamamen infaz edilmesinden**” itibaren “*üç yıl*” geçmişse;
- Mahkûm olunan adli para cezası ödenmediği için “**zorlama (tazyik) hapsine dönüştürülmüşse**” hükümlü hakkında bu “**hapis uygulanıp serbest bırakıldıktan**” itibaren “*üç yıl*” geçmişse;
- Bu iki durum dışında kalan “**diğer hâllerde** (kanunî deyişle “her hâlde”) **yasağın konulduğu tarihten**” itibaren “*on yıl*” geçmişse;

Yasak kararının kaldırılması talep edilebilir nitelik kazanacaktır.

Görüldüğü üzere, maddede “*3 yıllık süre*”nin **başlangıç tarihi** adli para cezasının infazında infazın “tamamlandığı tarihin ertesi günü” ve zorlama hapsinin infazında hükümlünün cezaevinden “salıverildiği tarihin ertesi günü” olarak kabul edilmiştir. Maddede geçen “tarihten itibaren” ibaresinden bunu anlamak gerekir. Kanunkoyucu ilk iki hâl dışında kalan diğer durumlarda süreyi “*yasağın konulduğu tarihten*” itibaren başlatmıştır. Daha önce güvenlik tedbiri olarak hükmedilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının TCMB'ye bildirilmesi ve bu karara bağlanan sonuçların doğabilmesi için, “*hükümün kesinleşmiş olması*”nı beklemek gerektiği ifade edilmişti. Nitekim TCMB'ce çıkarılan 2010/2 s. Tebliğ'in 5/2-e maddesinde mahkeme kararlarına ilişkin bildirimlerde “*kararın kesinleşme tarihi*”ne açıkça yer verilmesi gerektiğine işaret edilmiş olması da, bu görüşümüzü doğrulamaktadır. Dikkat edilirse m. 6/3'te yasak kararının “*verilmesi*” değil, yasağın “*konulması*”ndan söz edilmiştir. Güvenlik tedbiri kesinleşmedikçe hak yoksunluğu doğurmayacağına ve TCMB'ye de bildirilmeyeceğine göre, maddede geçen “konulduğu” tarihten ibaresinin “*yasak kararının (hükümünün) kesinleştiği*” tarihten itibaren şeklinde anlaşılması gerekir. Esasen maddede çok ivedi yapılacak bir değişiklikle temas edilen belirsizliğin giderilmesi yerinde olacaktır. Gerçekten yasak kararının “verilme” tarihi sürenin başlangıcı kabul edilecek olursa, ülkemizdeki yargılama sisteminin ağır-

aksak işleminin sonucu olarak yasaklı kişinin lehine bir durum yaratılmış olacak; “kesinleşme” tarihi baz alınacak olursa bu kez 10 yıllık süre diğer hâller bakımından oldukça uzun tutulmuş olmakla kendi mantık örgüsü içerisinde tutarlı görülecek ancak yalnız başına hükmedilen yasak tedbiri açısından aynı şey söylenemeyecektir. Zira adli para cezası yanında güvenlik tedbirine hükmedildiğinde 3 yıllık, yalnızca güvenlik tedbirine hükmedildiğinde 10 yıllık süre öngörmek hak ve adalet esası ile eşitlik ilkesine aykırıdır. Bu nedenle maddede yapılacak bir değişiklikle söz konusu sürenin de kısaltılması aciliyet arz etmektedir.

Kanunkoyucu zikredilen süreler içerisinde ayrıca hükümlünün yeni bir suç işlememesi ve iyi hâl göstermesi şartını aramamıştır. Bu sebeple, öngörülen sürelerin klasik birer “*gözlem (deneme) süresi*” olarak nitelendirilmesi doğru olmayacaktır. Gerçekten güvenlik tedbiri olarak çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağına hükmedilip de bu hüküm kesinleştiğinde, söz konusu yasak etkilerini doğurmaya başlamaktadır. Y-Çek K’nın benimsediği sistemde yasak kararı etkileri itibariyle sıkı kurallara bağlanmış ve getirilen cezaî müeyyidelerle failin yasaklılık süresi içerisinde yeniden çek keşide etmesi adeta olanaksız kılınmıştır. Kişinin bu sürede yeni bir karşılıksız çek suçu işlemesi mümkün olmakla birlikte, her yasak kendine yönelik olarak kaldırılacağından, kanunkoyucunun yasaklılık süresi içerisinde yeni bir suç işlememe ve iyi hâl gösterme koşulunu aranmamış olmasının mantığını anlamak güç değildir.

4. Talep ve Mercî Koşulu

Kanunkoyucu m. 6/3 hükmünü va’zederken, bir takım koşulların gerçekleşmesinin ilgili hakkında sübjektif bir hak doğurduğu esastan hareketle yasak kararının kaldırılabilmesini, “**hükümlünün talebi**” şartına bağlamıştır. Fıkranın başında geçen “*kişi*” öznesinden kasıt, yasağın muhatapı olması nedeniyle zikredilen hakkın sahibi “*hükümlü*”nün kendisidir. Bu sebeple, hükümlünün ölmüş olması hâlinde, ölünün hatırası lehine yasak kararının kaldırılması yolu kabul edilmediği için bu hakkın *mirasçılar* dâhil başkaları tarafından kullanması mümkün değildir. Bunun sonucu olarak öngörülen yolun, re’sen veya Cumhuriyet savcısının talebiyle işletilmesi olanaksızdır. Talebin *şekli* konusunda bir açıklık yoksa da, bunun CMK’da genel olarak benimsenen sisteme paralel şekilde dilekçe ile olması gerektiği söylenebilir. İlâve edelim ki, söz konusu talebin esas “**hüküm veren mahkeme**”ye yapılması gerekir.

D.- Yasak Kararının Kaldırılması Usulü

Y-Çek K m. 6/3'te öngörülen koşulların gerçekleşmesi hâlinde, hükümlünün esas mahkemesinden söz konusu çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılmasını yazılı (dilekçeyle) "talep etmesi" gerekir. Bunun doğal sonucu olarak, mahkemenin *re'sen* (kendiliğinden) veya *infaz savcısının talebi* üzerine yasak kararını kaldırması mümkün değildir. Böylelikle önüne bir talep gelen mahkeme, *re'sen* incelemeye geçerek asıl yargılama dosyası üzerinden vereceği bir "**ek-karar**"la talebe *olumlu* ya da *olumsuz* bir yanıt verecektir. Hükümlü, ihtiyarında olmak üzere talebi ile ilgili belge sunabilecektir. Mahkeme, evrak üzerinde yapacağı incelemede mahkûma ait adlî sicil kaydını celp edecek ve mahkûmiyete ilişkin dosyada mevcut kesinleşmiş ilâmı göz önünde bulunduracaktır.

E.- İnceleme Sonucu Verilecek Kararlar

Y-Çek K m. 6/3'te öngörülen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılması koşullarının gerçekleştiğinin anlaşılması hâlinde, esas mahkemesince asıl dosya üzerinden ek-karar şeklinde söz konusu "**yasak kararının kaldırılması kararı**" verilecektir. Aksi takdirde "**yasak kararının kaldırılmasının reddi kararı**" tesisi cihetine gidilecektir. Örneğin, adli para cezasının infazından itibaren üç yıllık sürenin geçmesi gerektiği hâlde ikinci yıl içinde talepte bulunulmuş ise, süre koşulunun gerçekleşmediği gerekçesine dayalı olarak ret kararı verilecektir. Ancak bu karara rağmen, talebe kadar geçen süre tamamen yok sayılarak maddede öngörülen sürenin yeniden dolması beklenmeyecek, kalan sürenin tamamlanmış olması yeterli görülecektir.

Buna ilâveten; hükümlü hakkında verilmiş yasak kararlarının tümü değil, sadece ilgili hükümlülük kararında yer alan konu yasağın kaldırılması imkân dâhilindedir. Zira Y-Çek K m. 5/1'de, her bir çekle ilgili olarak, yani gerçek içtima kuralı gözetilerek fail hakkında yasağa hükmedilmesi öngörülmüştür. Bu sebeple de, hükümlü hakkında karşılıksız çıkan başka çeklerle ilgili olarak verilmiş diğer yasaklar ayrı olarak varlığını sürdüreceğinden, ayrıca koşulları gerçekleşmemişse bu talebe konu yapılamayacaktır.

F.- Kararlara Karşı Başvurulabilecek Kanun Yolları

Yasak kararının kaldırılması talebi üzerine mahkemece verilecek kararlara karşı hangi kanunyoluna gidileceği hususuna yine m. 6/3 hükmü cevap vermektedir. Fıkra da yer verilen "*...mahkemenin vereceği karara itiraz*

edebilir” ibaresinden, gerek yasak kararının kaldırılması kararı ve gerekse yasak kararının kaldırılmasının reddi kararına karşı temyiz değil “**itiraz**” yoluna gidilebileceği anlaşılmaktadır. CMK’nın 267/1. maddesinde, “*Hâkim kararları ile kanunun gösterdiği hâllerde, mahkeme kararlarına karşı itiraz yoluna...*” gidilebileceği hükme bağlanmıştır. İşte Y-Çek K m. 6/3’te itiraz yolunun geçerli kılınması, bu maddede yer alan “kanunun gösterdiği hâller” ibaresinin kapsamında kalmaktadır. CMK’nın 223 ve 225. maddeleri göz önüne alındığında, iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin olarak fiil ve faili hakkında verilen “*beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi*” kararları birer “hüküm”dür. CMK’da bütün hâkimlik kararlarına karşı kural olarak itiraz kanunyolunun açık olması benimserken, mahkeme kararlarına karşı, ancak kanunun açıkça gösterdiği hâllerde itiraz mümkün kılınmıştır²³. Bilindiği üzere, soruşturma ve kovuşturma aşamasında “*hükümden (son karardan)*” farklı olarak, uyumsuzlıkla ilgili verilen nihaî nitelikte olmayan kararlar birer “*hâkim kararı*”dır. “*Mahkeme kararı*” ise hükümden (son karardan) önce verilen ve hükme esas oluşturmayan kararlardır. Oysa talep üzerine yapılan inceleme sonucunda verilen yasak kararının kaldırılması veya reddi kararı, ne soruşturma veya kovuşturma evrelerindeki hâkim veya mahkeme kararlarından, ne de kovuşturma evresi sonucunda verilen hükümlerdendir. Kanunkoyucunun bu kararlara karşı itiraz yoluna gidilebileceğini öngörmesi isabetlidir. Buna göre, mahkemenin kararı olumsuzsa, talep sahibi karara itiraz edebilir. Karar olumlu olduğunda ise, bunda hükümlünün itirazında kendisi açısından pratik/ hukukî bir yarardan söz edilemez. Belirtelim ki, m. 6/3’te yer alan “mahkemenin kararına itiraz edilebilir” şeklindeki kısıtlama içermeyen ifade nedeniyle Cumhuriyet savcısının da itiraz hakkı vardır.

İtiraz, CMK’nın 35. maddesinde gösterildiği şekilde ilgililerin kararı *öğrendiği* günden itibaren “*7 gün içinde*” kararı veren mercie bir dilekçe vermek veya tutanağa geçirilmek koşulu ile zabıt kâtibine beyanda bulunmak suretiyle yapılır (CMK m. 268/1). Kararına itiraz edilen hâkim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmez-

²³ Bkz. **Centel**, Nur/ **Zafer**, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2003, sh. 591; **Arıcan**, Yavuz, Ceza Yargılaması Hukukunda İtiraz Yolu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2006, sh. 59; **Karakehya**, Hakan, Türk Ceza Muhakemesinde Kanun Yolu Olarak İtiraz, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Temmuz 2002, sh. 16.

se en çok 3 gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir (CMK m. 268/2). Sulh ceza hâkiminin kararlarına yapılan itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları asliye ceza mahkemesi hâkimine; sulh ceza işleri, asliye ceza hâkimi tarafından görülüyorsa itirazı inceleme yetkisi ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanına; asliye ceza mahkemesi hâkimi tarafından verilen kararlara yapılacak itirazların incelenmesi, yargı çevresinde buldukları ağır ceza mahkemesine ve bu mahkeme ile başkanı tarafından verilen kararlar hakkındaki itirazların incelenmesi, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması hâlinde, numara olarak kendisini izleyen daireye; son numaralı daire için birinci daireye; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesine aittir (CMK m. 268/3). İtiraz, kararın yerine getirilmesinin geri bırakılması sonucunu doğurmaz (CMK m. 269/1). Ancak, kararına itiraz edilen makam veya kararı inceleyecek merci, geri bırakılmasına karar verebilir (CMK m. 269/2). İtirazı inceleyecek merci, yazı ile cevap verebilmesi için itirazı, Cumhuriyet savcısı ve karşı tarafa bildirebilir. Mercii, inceleme ve araştırma yapabileceği gibi gerekli gördüğünde bunların yapılmasını da emredebilir (CMK m. 270/1). Kanunda yazılı olan hâller saklı kalmak üzere, itiraz hakkında duruşma yapılmaksızın karar verilir. Ancak, gerekli görüldüğünde Cumhuriyet savcısı ve sonra müdafii veya vekil dinlenir (CMK m. 271/1). İtiraz yerinde görülürse merci, aynı zamanda itiraz konusu hakkında da karar verir (CMK m. 271/2). Karar mümkün olan en kısa sürede verilir (CMK m. 271/3). Mercii, itiraz üzerine verdiği kararları kesindir (CMK m. 271/4). Nihayet, kanun yolu veya mercinin belirlenmesindeki yanılmanın ilgilinin hak kaybına neden olmayacağını da belirtmek gerekir.

G.- Yasak Kararının Kaldırılmasının Sonuçları

1. Genel Olarak

Yasak kararının kaldırılmasıyla hükümlü hangi haklardan yoksun kalmış ise, yalnızca bu hakları kullanma hakkını elde eder. Ancak elde edilen söz konusu hak, geçmişe etkili olmayıp geleceğe yöneliktir. Bu nedenle yasak kararının kaldırılması, hükümlünün önceki hukukî statüsüne otomatik olarak kavuşmasını sağlamaz; örneğin, yasal süresi içerisinde karşılıksız çek keşide etmiş olması nedeniyle Y-Çek K m. 7/6'da öngörülen cezaî sorumluluktan kurtulmasını gerektirmez. Fakat kararın kesinleşmesinden itibaren söz konusu fiili işlemiş olursa cezalandırılması cihetine de gidilemez.

Yasak kararının kaldırılması mahkûmiyeti ortadan kaldırmayacağından, yasağın dayandığı ve adli para cezası içeren mahkûmiyet kararı “teker-rür” (TCK m. 58), “özel af” (TCK m. 65) ve “cezanın ertelenmesi” (TCK m. 51) açısından olumsuz sonuçlarını sürdürmeye devam eder.

2. Kararının Bildirimi ve İlân

Y-Çek K m. 6/3-2. cümlede, “Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılmasına ilişkin karar kesinleştiğinde, yasağın kaldırıldığı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına 5 inci maddenin sekizinci fıkrasındaki usullere göre bildirilir ve ilân olunur.” hükmüne yer verilmiştir. Sözü edilen m. 5/8 hükmü; “Çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararına ilişkin bilgiler, güvenli elektronik imza ile imzalandıktan sonra, Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla **Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına elektronik ortamda bildirilir.** Bu bildirimler ile bankalara yapılacak duyurulara ilişkin esas ve usuller, Adalet Bakanlığının uygun görüşü alınarak Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından belirlenir.” şeklindedir. Y-Çek K’nın geçici 1/6. maddesinde; “Bu Kanunun 5 inci maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca yapılacak bildirimler, 1/7/2010 tarihine kadar yazılı ortamda yapılabilir.” denilerek, 01.07.2010 tarihine dek süren geçiş döneminde hükmün uygulanırlığına ilişkin olarak bir kolaylık sağlanmıştır. Kanunun 5/8. maddesine ilişkin geçici 1/6. maddesinin, m. 6/3 hükmü bakımından da uygulanırlığının bulunduğu kabul edilmelidir.

TCMB tarafından Y-Çek K’ya istinaden çıkarılarak 20.01.2010 t. ve 27468 s. R.G.’de yayımlanan 2010/2 s. “Çek Defterlerinin Baskı Şekline, Bankaların Hamile Ödemekle Yükümlü Olduğu Miktar İle Çek Düzenleme ve Çek Hesabı Açma Yasağı Kararlarının Bildirilmesine ve Duyurulmasına İlişkin Tebliğ”in “Çek düzenleme ve çek hesabı açmaya ilişkin yasaklama ve ortadan kaldırma kararlarının bildirim” başlıklı 5. maddesinde şu hükümlere yer verilmiştir:

“(1) Çek Kanununun 5 ve 6 ncı maddeleri kapsamında verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı ile bu yasağın kaldırılmasına ilişkin kararlara ait bilgiler, güvenli elektronik imza ile imzalandıktan sonra Adalet Bakanlığı Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İdare Merkezine elektronik ortamda hafızalık olarak bildirilir.

(2) Birinci fıkrada yer alan mahkeme kararlarına ilişkin bildirimlerde;

a) Kararın türü (çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararı/çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılması kararı),

b) Mahkeme adı,

c) Karar tarihi,

d) Karar numarası,

e) Kararın kesinleşme tarihi,

f) Dosya numarası,

g) Yasaklılık süresi,

h) Çek yasaklısı;

- gerçek kişi ise Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası, adı ve soyadı, baba adı, anne adı, doğum yeri, doğum tarihi, nüfusa kayıtlı olduğu il/ilçe/mah./köy bilgileri,

- tüzel kişi ise Vergi Kimlik Numarası ve unvanı

yer alır.

(3) Birinci ve ikinci fıkraya göre yapılacak bildirimlere ilişkin esas ve usuller Adalet Bakanlığı ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası arasında yapılacak protokolle belirlenir.

(4) Birinci ve ikinci fıkraya göre yapılacak bildirimlerde yer alan bilgiler, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasınca bir hafta içinde ilgili bankaların genel müdürlüklerine elektronik ortamda duyurulur."

Söz konusu Tebliğ'in "Döviz çekleri" başlıklı 6/1. maddesinde, "Bu Tebliğ hükümlerinin döviz çekleri için de uygulanacağı" hükmüne bağlanmıştır. Buna göre, bu tür çekler açısından da Tebliğ'in 5. madde hükmü tatbik edileceği için, Y-Çek K'nın 6/3. maddesi kapsamında verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılması kararına ait bilgilerin, 2010/2 s. Tebliğ'in 5. maddesinde öngörülen usul ve esaslar dairesinde TCMB'ye bildirilmesi zorunludur.

Bunun yanı sıra, 2010/2 s. Tebliğ'in geç. 1. maddesinde, "Mahkemelerce verilmiş çek düzenleme ve çek hesabı açmaya ilişkin yasaklama ve ortadan kaldırma kararlarından kesinleşme tarihi 31/05/2010 tarihine kadar olanlara ilişkin bilgiler mülga 3167 sayılı Kanun uyarınca çıkarılan 2003/1 sayılı Tebliğ esasları çerçevesinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilmeye devam olunur." hükmü, oldukça başarısız bir

formülasyonla kaleme alınmıştır. Düzenlemeden kaynaklanan belirsizlik karşısından, yukarıda içerikleri verilen metinlerden yola çıkılarak “iki farklı düşünce şekli”nin ortaya konulması mümkündür.

Birinci düşünüş şekline göre; mahkemelerce verilmiş çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı ile ortadan kaldırma kararlarının Y-Çek K ve E-Çek K hükümlerinden hangisine göre verildiğinin, TCMB’ye bildiri yönünden bir önemi bulunmamaktadır. Bu hususta 2010/2 s. Tebliğ’in geçici 1. maddesi yalnızca uygulanacak tali düzenleyici mevzuatın uygulanması bakımından bir zaman sınırlaması öngörmüştür. O hâlde güvenlik tedbiri olarak hükmedilmiş yasağın kaldırılması kararının kesinleşme tarihi 31.05.2010 tarihinden önce ise, söz konusu bildirim E-Çek K’nın 3 ve 11. maddelerine istinaden çıkarılan 2003/1 s. Tebliğ hükümleri gereğince gerçekleştirilecektir. Bu durumda uyulması gereken Tebliğ’in 4/son fıkra hükmünün içeriği şöyledir: “3167 sayılı Kanununun 16 ncı maddesi gereğince, hesap sahiplerinin ve yetkili temsilcilerinin çek hesabı açtırmalarının yasaklanmalarına ve 16/c maddesinin dördüncü fıkrası gereğince yasaklama kararının ortadan kaldırılmasına dair mahkeme kararlarına ilişkin bilgiler ekteki form (Ek:2) ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına bildirilir.”²⁴

İkinci düşünüş şekline göre ise; 2010/2 s. Tebliğ’in geç. 1. maddesinde geçen “ortadan kaldırma kararı”ndan kasıt, Y-Çek K m. 6/3’te düzenlenen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılması kararı değil, E-Çek K m. 16b/3-5 ve 16c/4 maddelerinde düzenlenen şikâyetten vazgeçme ve etkin pişmanlığa dayalı olarak verilen ortadan kaldırma kararıdır. Bilindiği üzere 3167 s. Kanun’un 16. maddesinde yalnızca çek hesabı açtırma yasağı öngörülmüş, çek düzenleme yasağı şeklinde bir güvenlik tedbirine yer verilmemiştir. 2010/2 s. Tebliğ’in 5. maddesinde yasak kararının kaldırılmasından söz edilmekte iken, geçici 1. maddesinde ortadan kaldırma kararından bahsedilmektedir. Açıklanan nedenlerle mahkemelerce verilmiş çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılması kararlarının TCMB’ye bildiri yönünden Tebliğ’in geçici 1. maddesinin uygulanırlığından söz edilemez.

Kanaatimizce bahse konu soruya verilecek yanıt, 2010 s. Tebliğ’in geç. 1. maddesinde geçen “ortadan kaldırma kararı”na yüklenecek anlamda yatmaktadır. Gerçekten zikredilen ibare ile, E-Çek K gereğince şikâyet-

²⁴ 2003/1 s. Tebliğ hükümleri ve sözü edilen Bildirim Formu’nun (Ek-2) içeriği ile ilgili olarak bkz. R.G: 09.04.2003/ 25074.

ten vazgeçme ve etkin pişmanlığa dayalı olarak verilen hükmün bütün cezaî sonuçları ile birlikte ortadan kaldırılması kararının mı, Y-Çek K'nın 6/3. maddesi uyarınca verilen yasak kararının kaldırılması kararının mı, yoksa Y-Çek K'nın 6/1-2. maddesi uyarınca verilen yasak içeren hükmün bütün cezaî sonuçları ile ortadan kaldırılması kararının mı kastedildiği, yani söz konusu kararlardan hangisinin bu kapsamda mütalaa edilmesi gerektiği hususu deyim yerindeyse belirsizliğin nirengi noktasını oluşturmaktadır. 2010/2 s. Tebliğ'in geç. 1. maddesinde, ilginç bir şekilde hem çek düzenleme hem de çek hesabı açma yasağından söz edilmiştir. Madem Tebliğ'de her iki kanuna göre verilen yasak kararları dikkate alınmıştır, o hâlde neden yasak kararının kaldırılmasından açıkça söz edilmemiştir? E-Çek K'da çek düzenleme yasağı şeklinde bir tedbire yer verilmediğine göre, anılan ibare ile hem E-Çek K hem de Y-Çek K hükümleri gereğince verilen yasak kararının bildirimini kastedildiği anlaşılmaktadır. Fakat bu anlayış şekline, yasak kararının kaldırılması kararının da bu kapsamda kabul edilebileceği sonucunu çıkarmak mümkün görünmemektedir. Burada 5941 s. Çek Kanunu hükümleri gereğince bastırılması gereken çeklerin ancak 01.07.2010 tarihinden sonra kullanılmasının mümkün olduğu ve lehe yasa hükümlerinin sanık/ hükümlü hakkında tatbikinin imkân dâhilinde bulunduğu dikkate alınması dahi, birinci düşünüş şeklinin yerindeliğine işaret sayılamaz. Biz, söz konusu ibarenin zikredilme esprisini anlamakla güçlük çekmekle birlikte, *-her ikisi de tarafımızdan ortaya atılmış düşünüş şekillerinden-* ikincisini benimsemekteyiz.

Y-Çek K m. 6/3-2. cümlede, yasak kararının kaldırılması kararının kesinleşmesi hâlinde TCMB'ye Y-Çek K'nın 5. maddesinin 8. fıkrasındaki usullere göre “**bildirileceği**” ve “**ilân**” edileceği belirtilmiştir. Böylelikle güvenlik tedbiri şeklindeki yasak kararının kaldırılması kararının TCMB'ye bildirilmesi ve bu karara bağlanan sonuçların doğabilmesi için “**kesinleşmesi**” gerektiği açıkça vurgulanmıştır. Görüldüğü üzere, güvenlik tedbirinin kaldırılması kararının TCMB'ye bildirilmesi yanında elektronik ortamda “*ilân*” edilmesi zorunluluğu da getirilerek, failin zedelenen itibarının kendisine geri kazandırılması amaçlanmıştır. Ne var ki, maddenin 8. fıkrasında bildirim yükümlülüğü hüküm altına alınmasına rağmen, herhangi bir “*ilân*” zorunluluğundan söz edilmemiştir. Çek Kanunu Tasarısı'nın Alt Komisyon tarafından kabul edilen fıkra metninin ikinci cümlesinde, “*Bu bildirimde yer alan bilgiler, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından internet ortamında yayımlanır.*” denilmektedir. Adalet Komisyonu'ndaki görüşmeler sırasında, 1211 s.

TCMBK'nın risk merkezinin bütün işlem ve kayıtlarının gizli olduğunu hükme bağlayan 44. maddesine aykırı düştüğü, bu nedenle böyle bir düzenlemenin yerinin 1211 s. TCMBK'nın 44. maddesinde yapılacak bir değişiklik olduğu inancıyla söz konusu cümle fıkra metninden çıkarılmış ve madde şimdiki şekliyle kanunlaşmıştır. Fakat bu kez aynı m. 6/3-2. cümlede yer alan, güvenlik tedbiri olarak hükmedilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılması hâlinde, bu kararla ilgili olarak m. 5/8'deki "yayımlanma usulünün izleneceği"ne ilişkin ibare - sehven- fıkra metninde olduğu gibi bırakılmıştır.

İnternet ortamında yayımlanma bakımından 8. maddeye yollama yapılmış olması ortaya çözümlenmesi gereken bir sorun çıkarmaktadır. Zira biraz önce açıklandığı üzere, m. 5/8 hükmünde bu şekilde internette "ilân" (*teşhir*)²⁵ müessesesi öngörülmüş değildir. Bilindiği üzere, güvenlik tedbirlerinin hedeflerinden biri toplumu suçlunun taşıdığı tehlikeden koruma düşüncesidir. Hiç şüphesiz kanunkoyucu, belli kişileri toplum için bir risk veya tehdit olarak görerek, bu tehlikenin giderilmesi için bunların önce kayıt altına alınmasını, daha sonra da teşhir edilmesini gerekli görebilir²⁶. Böylelikle bir karar ile teşhir edilen kişi, bir yandan toplum nezdinde suçlu olarak bilinecek ve kabul edilecekken, diğer yandan verilen kararın daha sonra hukuka uygun olmadığı sonucuna ulaşılmışsa, bunun teşhiri neticesinde o kişinin toplumdaki eski saygınlığına ulaşması zorlaşacaktır. İşte Alt Komisyon Tasarısı'nda bir *güvenlik tedbiri* olarak kabul edilen suçlunun teşhirinin bu tür yararlar ve sakıncalar ekseninde kaleme alınmadığını söylemek mümkündür. Zikredildiği üzere, m. 5/8'de teşhir müessesesi metinden çıkarılmış olmasına rağmen, m. 5/9, m. 5/10'da olduğu gibi m. 6/3-2. cümle hükmünde yasak kararını kaldırma kararının ilân edileceği (yayımlanacağı) ibaresinin olduğu gibi bırakılmış olmasını, bu ilânın gösterdiği özellikler dikkate alındığında, sorun doğurucu nitelikte görmemekteyiz. Zira kişinin toplumda bir suçlu

²⁵ Cezaî bakımdan "teşhir" kavramı hakkında bki bkz. **Kılınc**, Ahmet, *Mukayeseli Hukuk ve Hukuk Tarihi Açısından Yaptırım Türü Olarak Teşhir*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XI, S: 1-2, Ankara 2007, sh. 108 vd.

²⁶ 213 s. VUK'un 5. maddesinin sonuna eklenen fıkra ile VUK'un bazı hükümlerine uymayan mükelleflerin Maliye ve Gümrük Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre basın ve TRT yoluyla açıklanmasının (teşhir edilmesinin) hukukî niteliği itibarıyla bir ceza mı, yoksa güvenlik tedbiri mi olduğu hususu Anayasa Mahkemesi'nin 19.3.1987 t. ve E. 1986/5, K. 1987/7 s. kararında dolaylı olarak tartışılmıştır. Yüksek Mahkemeye, ilgililerde ve kamuoyunda yaratacağı psikolojik etki nedeniyle vergi kaçığının önlenmesi, hiç değilse azaltılması gibi, son derece önemli bir kamu yararının korunmasını amaçladığı esastan hareketle söz konusu teşhiri bir ceza olarak görmediğini dile getirmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla Yüksek Mahkeme dolaylı da olsa teşhiri, bir güvenlik tedbiri olarak kabul etmiştir (Bkz. R.G: 12.11.1987/ 19632).

olarak lanse edileceği teşhir ile suçlu olmadığına kamuya duyurulması arasında nitelik farkı vardır. Hâl böyle olunca da, risk merkezinde toplanmış bilgilerin gizliliği ilkesinin de ihlal edildiğinden söz edilemez. Kanunkoyucunun, işaret edilen değişiklikle güttüğü amaç yanında, yasak kararının internette daha önce ilân edilmemiş olmasına rağmen bütün bankalara duyurulması ve hakkında yasak kararı verilen kişinin çevresi tarafından da bilinip bir nev’i aleniyet kazanmış olması gerçeği de göz önünde bulundurulduğunda, anılan düzenlemeye dayanılarak yasak kararının kaldırılması kararının, hakkında karar verilen kişinin lehine olması nedeniyle internet ortamında yayımlanmasına olanak bulunduğunu düşünmekteyiz.

Durum bu merkezde olunca; 2010/2 s. Tebliğ’in 5. maddesine göre; Y-Çek K’nın 6/3. maddesi kapsamında verilen çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılmasına ilişkin kararlara ait bilgiler, güvenli elektronik imza ile imzalandıktan sonra UYAP aracılığıyla TCMB İdare Merkezi’ne elektronik ortamda haftalık olarak bildirilecektir. Mahkeme kararlarına ilişkin bildirimlerde; “*kararın türü*” (çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının kaldırılması kararı olup olmadığı), “*mahkeme adı*”, “*karar tarihi*”, “*karar numarası*”, “*kararın kesinleşme tarihi*”, “*dosya numarası*”, “*yasaklılık süresi*”, “*çek yasaklısı*” (gerçek kişi ise T.C. kimlik numarası, adı ve soyadı, baba adı, anne adı, doğum yeri, doğum tarihi, nüfusa kayıtlı olduğu il/ ilçe/ mah./ köy bilgileri, tüzel kişi ise vergi kimlik numarası ve unvanı) yer alacaktır. Söz konusu bildirimlerde yer alan bilgiler, Merkez Bankası tarafından bir hafta içinde ilgili bankaların genel müdürlüklerine elektronik ortamda duyurulacaktır. Yapılacak bildirimlere ilişkin esas ve usullerin Adalet Bakanlığı ile TCMB arasında yapılacak protokolle belirleneceği de öngörülmüştür. Zikredilen protokol 2011 yılı Şubat ayında hazırlanarak UYAP web portalı üzerinden kamuoyuna duyurulmuştur.

3. Kararın Adli Sicile Etkisi

Adli para cezalarında olduğu gibi, güvenlik tedbiri olarak -koruma tedbiri değil- hükmedilmiş olan çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararları da, kesinleşmeleri hâlinde 5352 s. Adli Sicil Kanunu m. 4 1. fıkrası (e) bendinin (2) numaralı alt bendine göre, adli sicile kaydedilecektir²⁷.

²⁷ Koruma tedbiri veya güvenlik tedbiri olup olmadığı ayırımı dahi yapılmaksızın, çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağının, AdSK’nın 4. maddesinde öngörülen adli sicile kaydedilecek hususlar arasında sayılmadığı görüşü için bkz. **Donay**, Süheyl, Gereççeli ve Açıklamalı Çek Kanunu, 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul Nisan 2010, sh. 49, 86-87.

5352 s. AdSK'nın 9. maddesinde, adli sicil bilgilerinin; cezanın veya güvenlik tedbirinin infazının tamamlanması, ceza mahkûmiyetini bütün sonuçlarıyla ortadan kaldıran şikâyetten vazgeçme veya etkin pişmanlık, ceza zamanlaşımının dolması, genel af veya ilgilinin ölümü hâlinde Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğüne silinerek -ölüm hâli dışında- arşiv kaydına alınacağı hükme bağlanmıştır. Yasak kararının kaldırılmasına karar verildiğinde, adli sicil bilgileri silinmeyecek, yalnızca bu karar adli sicil arşivine kaydedilecektir. Silinen ancak arşiv kaydına alınan kayıtlar "kural olarak" (kanunda açıkça belirtilmedikçe) kişiyi herhangi bir haktan yoksun bırakmak için dayanak olarak kullanılamayacaktır (AdSK m. 10/2). Tüm bu açıklamalardan çıkan sonuç şudur ki; hükümlü hakkında verilmiş olan adli para cezası ve güvenlik tedbirinin infazı tamamlandığında adli sicilden silinerek arşiv kaydına alınması gerekmektedir. Nitekim Y-Çek K'nın 6/3. maddesine ilişkin gerekçede, "çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı hükmünün kaldırılmasına dair karara istinaden, bu hükümle ilgili adli sicil kaydının 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nda belirlenen esas ve usuller çerçevesinde silineceğinde kuşku bulunmadığı" ifade edilerek bu hususa açıklık getirilmiştir. Y-Çek K m. 5'te çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı şeklindeki güvenlik tedbiri için cezalara benzer şekilde belirli bir etki süresi öngörülmediğinden, m. 6/3 hükmüne dayanılarak söz konusu tedbir kaldırılmadığı sürece infaz edilmiş sayılamayacaktır. Dolayısıyla her zaman için aynı hükümde yer almış olmalarına rağmen hükümlü hakkındaki adli para cezası, güvenlik tedbirine kıyasla daha erken adli sicilden silinerek arşiv kaydına alınmış olacaktır. Bu bakımdan, deyim yerinde ise yasak kararının kaldırılması kararı güvenlik tedbirinin infaz edilmiş olduğunun kanıtını teşkil eder. Yoksa güvenlik tedbirine ilişkin kaydın arşivden de silineceği sonucunu doğurmaz. Demek oluyor ki, adli sicilden silinerek arşive aktarılan yasağın buradan da silinmesi imkânsızdır.

"Kanun yararına bozma talebi ve tebliğnamede, '5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'nun geçici 2. maddesi 2. fıkrasında 'Birinci fıkra gereğince işlem yapılarak arşive alınan kayıtlar hakkında, 3682 sayılı Kanun'un 8 inci maddesinde öngörülen sürelerin dolduğu veya ertelenmiş olan hükmün esasen vaki olmamış sayıldığı hallerde bu tarih esas alınarak, Anayasa'nın 76 ncı maddesi ve özel kanunlarda sayılan suç ve mahkûmiyetler dışındaki kayıtlar için ilgilinin, Cumhuriyet başsavcılığının veya Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü'nün talebi üzerine hükmü veren mahkemece veya talep edenin bulunduğu yer asliye ceza mahkemesince arşiv kaydının silinmesine karar verilir.' şeklindeki düzenleme karşısında,

sanığın eyleminin Anayasa'nın 76. maddesi ile özel kanunlarda sayılan cezalar kapsamında kaldığı ve 5352 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesinin 2. fıkrası uyarınca *mahkûmiyet hükmünün arşiv kaydından çıkarılmasının mümkün olmadığı* gözetilmeden, yazılı şekilde karar verilmesinde isabet görülmemiştir.' denilerek, 16.11.2007 tarihli kararın bozulması istenmiştir. 3167 sayılı Kanun'da 4814 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik uyarınca uyarılama yapılması hâlinde, silinmeyle ilgili yeniden talepte bulunulması ve konunun değerlendirilmesi olanaklı görülmüştür. Kanun yararına bozma talebine dayanan ihbarnamede ileri sürülen düşünce yerinde görüldüğünden; Kartal 4. Asliye Ceza Mahkemesinin 16.11.2007 tarihli ve 1996/993 esas, 1997/259 karar sayılı ek kararının CMK'nın 309. maddesinin 3. fıkrası gereğince bozulmasına; aynı Kanun'un 309. maddesinin 4. fıkrasının (a) bendi uyarınca gerekli işlemlerin yapılması için, dosyanın adı geçen Mahkemeye iletilmek üzere Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderilmesine karar verildi."²⁸

"Kanun yararına bozma talebinde, ortada uyarlamaya konu bir cezanın kalmadığı belirtilmekte ise de, içtima edilen ceza yönünden bihakkın tahliye tarihi dolmamıştır ve 4814 sayılı Kanun'un geçici 1/3. maddesi uyarınca hapis cezasının çek bedeli tutarı kadar adlî para cezasına dönüştürülmesine de karar verilmesi gerekmektedir. Hapis cezasının, adlî para cezasına dönüştürülmesi sonucu bulunan 400.-YTL adli para cezası, hapis cezasına göre hükümlü lehine olduğu gibi, aynı Kanun ile 3167 sayılı Kanun'a ekli 16c maddesine uygun olarak hükümlü tarafından ödemede bulunulması durumunda, *'hüküm bütünü cezaî sonuçları ile birlikte ortadan kaldırılması'*na karar verme olanağı da bulunmaktadır. Ayrıca, Anayasa'nın 76 ve 5352 sayılı Adlî Sicil Kanunu'nun geçici 2. maddesi hükümleri göz önünde bulundurulduğunda, 1 yıl 1 günlük hapis cezasının *adlî sicil arşivinden silinmesi olanaklı değil* iken, koşullarının oluşması durumunda adlî para cezasının *adlî sicilden silinmesi de mümkündür*. Bu nedenle, Mahkemece hapis cezasının adlî para cezasına dönüştürülmesi hükümlünün lehinedir... Açıklanan nedenlerle; hükümlü hakkında verilen cezanın 4814 sayılı Kanun ile değişik 3167 sayılı Kanun'un 16. maddesi uyarınca adlî para cezasına dönüştürülmesi yasaya uygundur."²⁹

²⁸ 10. CD. 08.02.2010, 2009/16671, 2010/2611 [Arslan-Kayançîçek, Çek Kanunu Şerhi, sh. 817].

²⁹ 10. CD. 21.01.2008, 2007/24002, 2008/702 [Arslan-Kayançîçek, Çek Kanunu Şerhi, sh. 817].

“4616 sayılı Kanun kapsamındaki suçlardan olan, karşılıksız çek keşide etme suçundan verilen 1 yıl hapis cezasına ilişkin hükmün kesinleşmesinden sonra 4616 sayılı Kanun yürürlüğe girmiş ve hükümlü hakkında bu Kanun’un 1. maddesinin 2. bendi uyarınca şartla tahliye kararı verilmiş, bihakkın tahliye süresinin dolması ile ilam infazen iade edilmiştir. 4616 sayılı Kanun’da kesinleşmiş mahkûmiyet hükümleri yönünden, şartla tahliye tarihinden itibaren belli bir sürenin iyi hâlli geçirilmesi hâlinde cezanın ortaya kaldırılabilceğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu nedenle, incelemeye konu, cezanın ortadan kaldırılmasına ilişkin 22.05.1997 tarihli karar hukukî dayanaktan yoksun olduğundan yasaya aykırı niteliktedir. 15.12.1997 tarihli hükme yönelik olarak, adli sicil kaydının silinmesinin talep edilmesi olanaklıdır. Ancak, bu konuda hükümlü müdafinin herhangi bir talebi bulunmadığı gibi; Anayasa’nın 76. maddesi ile 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu’nun geçici 2. maddesi hükmü karşısında, *arşiv kaydında yer alan bu mahkûmiyetin silinebilmesi için, öncelikle 4814 sayılı Kanun ile değişik 3167 sayılı Kanun’un 16. maddesi ve 5237 sayılı TCK’nın 7. maddesi uyarınca hapis cezasının adli para cezasına dönüştürülmesine karar verilip, kararın kesinleştirilmesi gerekmekte olup; bu konuda mahkemesince bir karar verilmesi olanaklı görülmüştür.*”³⁰

Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmedildiğinde, bu hükümlülüğün 5352 s. ASK kapsamında **adli sicil kayıtlarına geçirilmesine olanak tanıyan pozitif bir düzenleme bulunmamaktadır**. Bunun sonucu olarak, tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri kararının kaldırılması kararının da adli sicile geçirilmesi mümkün değildir.

4. Kararın Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kayıtlarının Silinmesini Öngören Af Kanunlarıyla İlişkisi

Yasak kararının kaldırılması ile olan ilgisi nedeniyle, zaman zaman TCMB nezdinde tutulan çek düzenleme ve çek hesabı açma yasaklarına ilişkin kayıtların silinmelerini öngören af kanunlarına bağlanacak sonuçların burada irdelenmesinde yarar vardır. Bilindiği üzere, bankaların çek hesabı açarken göz önünde bulundurmaları gereken hususlar yalnızca Y-Çek K’nın 2/1. maddesinde belirtilenlerle sınırlı değildir. Zira bankalar bahsedilen maddede ayrıca gösterilmese bile, çek hesabı açarken TTK’nın 20/2. maddesi uyarınca basiretli bir tacir gibi hareket etmenin

³⁰ 10. CD. 21.01.2008, 2007/24017, 2008/699 [Arslan-Kayançiçek, Çek Kanunu Şerhi, sh. 817].

gerektirdiği tüm özeni göstermek durumundadırlar. İşte sözü edilen kanunlarla TCMB kayıtlarından silinmelerine hükmedilen yasakların, buna rağmen çek hesabı açılırken bankalar tarafından dikkate alınıp alınmayacağı hususu bu bakımdan önem arz etmektedir.

Bu anlamda olmak üzere; 31.12.2003 t. ve 25333 s. R.G.'de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 25.12.2003 t. ve 5033 s. Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınmaması Hakkında Kanun'un 1. maddesiyle, ödeme tarihi 23.12.2003 tarihinden önce olup da kredi müşterilerinin karşılıksız çıkan çeklerine ilişkin kayıtların, söz konusu borçların bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce veya bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç ay içinde ödenmesi veya bankaca yeniden yapılandırılması hâlinde, borcun tamamının ödenmesini müteakiben TCMB'de bulunan kayıtların silineceği; TCMB tarafından mevcut kayıtların silinmesinden sonra bankalarca çek hesabı açıldığında veya çek defteri verildiğinde ve diğer bankacılık işlemleri gerçekleştirildiğinde silinmiş kayıtların dikkate alınmayacağı hüküm altına alınmıştı. TCMB'ce bankalara yapılan duyuru ile, söz konusu kanun hükmüne temas edilmiş, bu kanun gereğince TCMB kayıtlarında yer alan karşılıksız çek borçlarına ilişkin bilgilerin silinmiş olmasının, bankalarca kendi kayıtlarında bulunan bilgilerin de silinmesini gerektirmediğine işaret edilmiştir.

Keza 22.01.2009 tarih ve 27124 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak aynı gün yürürlüğe giren 5834 sayılı Karşılıksız Çek ve Protestolu Senetler ile Kredi ve Kredi Kartları Borçlarına İlişkin Kayıtların Dikkate Alınmaması Hakkında Kanun uyarınca da, vadesi 27.01.2009'dan (bu tarih dâhil) önce olup da; protesto edilmiş senet borçlarına ilişkin kayıtlar, söz konusu borçların ilgili Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce olanlar silinmiş olup, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içinde ödenmesi veya yeniden yapılandırılması hâlinde, borcun tamamının ödenmesini müteakiben TCMB'de tutulan kayıtlardan silinecektir. TCMB tarafından yapılan bir duyuru ile, zikredilen kanun hükümlerinden nasıl yararlanılacağı hususu açıklığa kavuşturulmuştur. Tebliğe göre; “28 Ocak 2009 tarihinde yürürlüğe girmiş olan söz konusu Kanun uyarınca, Bankamız... karşılıksız çekler ile protestolu senetler kütüğünde yer alan ve ödenmesi gereken tarih 27 Ocak 2009 ve öncesi olan kayıtlardan ödenmiş olanlar hemen, ödenmemiş olanlar ise borcun en geç 28 Temmuz 2009 tarihi bitimine kadar ödenmesi veya yeniden yapılandırılması durumunda, borcun tamamen ödenmesini takiben, ödemenin bankalarca

Bankamıza bildirildiği tarihte yazılı müracaata gerek olmaksızın Bankamızca silinecektir./ 1211 sayılı Bankamız Kanunu ve 3167 sayılı Kanun uyarınca, Bankamızca vatandaş başvurularına istinaden işlem yapılması mümkün bulunmadığından ödeme bildirimlerinin bankalarca yapılması gerekmektedir./ (...) Protestolu senet ve karşılıksız çeklere ilişkin borçlarla ilgili ödeme bilgilerinin bankalarca Bankamıza iletilip iletilmediği konusunda tereddüt edilmesi hâlinde, ödeme bilgisini Bankamıza göndermesi gereken bankalara başvurularak bilgi alınmalıdır./ İlgililerce bankalara yapılacak müracaatlarda 5834 sayılı Kanun kapsamına giren protestolu senet kayıtları ile karşılaştırılması durumunda, bu bilgilerin Bankamızda bulunan kayıtlar değil, Bankamızca daha önce duyuruları yapılmış bankaların kendi bilgisayarlarında bulunan bilgiler olduğunun bilinmesi gerekmektedir.” Tüm bunlardan varılan sonuç şudur ki; mevcut kayıtlar sözü edilen kanun hükümlerine istinaden TCMB tarafından silindiğinden ve çek hesabı açılması safhasında dikkate alınacak kayıtlar da TCMB tarafından tutulan kayıtlar olduğundan, bu kişilere çek hesabı açmak mümkün olabilecektir.

SONUÇ

Y-Çek K'nın, karşılığı E-Çek K'da bulunmayan 6/3. maddesinde, yasaklanmış hakların geri verilmesi bakımından “*yasak kararının kaldırılması*” adı altında özel bir düzenlemeye yer verilmiştir. Düzenlemeye göre, güvenlik tedbiri içeren yasak kararının kaldırılmasının talep edilebilir nitelik kazanabilmesi için kişinin karşılıksız çek suçundan mahkûm olması yanında, mahkûm olunan “adli para cezasının tamamen infaz edilmesinden” *itibaren* “*üç yıl*”lık, adli para cezası ödenmediği için zorlama hapsine dönüştürülmüşse hükümlü hakkında bu hapis uygulanıp serbest bırakıldıktan *itibaren* “*üç yıl*”lık, anılan iki durum dışında kalan diğer hâllerde yasağın konulduğu tarihten *itibaren* “*on yıl*”lık sürenin de geçmesi gerekmektedir. Hükümlü hakkında karşılıksız çıkan başka çeklerle ilgili olarak verilmiş diğer yasaklar ayrı olarak varlığını sürdüreceğinden, bu yolla ancak ilgili hükümlülük kararında yer alan konu yasağın kaldırılması olanaklıdır.

Kanunkoyucunun m. 6/3'te yer verdiği “*...ve her halde...*” ibaresi yeterli açıklık taşımamaktadır. Kanaatimizce zikredilen ibare ile infazın fiilen gerçekleşmediği durumlar kastedilmiştir. Bu kabulün sonucu olarak, birlikte hükmedildiği adli para cezası özel affa veya ceza zamanaşımına uğrayan yahut yalnız başına hükmedilmiş güvenlik tedbiri şeklindeki yasak bu kapsama girecektir.

Y-Çek K m. 6/3'te yasak kararının “*verilmesi*”nden değil, yasağın “*konulması*”ndan söz edilmiş olması uygulamada çeşitli sorunlara sebebiyet verebilecek niteliktedir. Güvenlik tedbiri kesinleşmedikçe hak yoksunluğu doğurmayacağına ve TCMB'ye de bildirilmeyeceğine göre, maddede geçen “*konulduğu tarih*”ten ibaresinin “*yasak kararının (hükmünün) kesinleştiği*” tarihten itibaren şeklinde anlaşılması gerekir. Esasen maddede yapılacak bir değişiklikle değinilen belirsizliğin giderilmesi yerinde olacaktır.

Kanunkoyucunun gerek yasak kararının kaldırılması kararı ve gerekse yasak kararının kaldırılmasının reddi kararına karşı temyiz değil “*itiraz*” kanunyoluna gidilebileceğini öngörmesi isabetli olmuştur.

Y-Çek K m. 6/3-2. cümle hükmüyle, 2010/2 s. Tebliğ'in geç. 1. maddesinde yer alan düzenleme oldukça başarısız bir formülasyonla kaleme alınmıştır. Söz konusu düzenlemeler muğlâk ifade seçimi ile birbirinden farklı görüşlerin ileri sürülmesine olanak tanıyacak niteliktedir. Gerçekten mahkemelerce verilmiş çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı ile ortadan kaldırma kararlarının Y-Çek K ve E-Çek K hükümlerinden hangisine göre verildiğinin TCMB'ye bildirim yönünden bir önemi bulunmadığı, bu hususta 2010/2 s. Tebliğ'in geçici 1. maddesinin yalnızca uygulanacak tali düzenleyici mevzuatın uygulanması bakımından bir zaman sınırlaması öngördüğü ileri sürülebileceği gibi, mahkemelerce verilmiş çek düzenleme ve çek hesabı açma yasağı kararının kaldırılması kararının TCMB'ye bildirim açısından Tebliğ'in geçici 1. maddesinin uygulanırlığından söz edilemeyeceği görüşü de pekâlâ ortaya atılabilir. Bu sebeple kanun değişikliği ile zikredilen hükümlerdeki ifade bozukluğu ve belirsizliğin âcilen giderilmesi gerektiğini düşünmekteyiz.

Y-Çek K m. 6/3-2. cümlede, yasak kararının kaldırılması kararının kesinleşmesi hâlinde, TCMB'ye Y-Çek K'nın 5. maddesinin 8. fıkrasındaki usullere göre “*bildirileceği*” ve “*ilân*” edileceği belirtilmiştir. Hükümde internet ortamında yayımlanma bakımından bir önceki maddenin 8. fıkrasına yollama yapılması, karşımıza çözümlenmesi gereken bir sorun çıkarmaktadır. Zira anılan fıkrada bildirim yükümlülüğü hüküm altına alınmasına rağmen, internette “*ilân*” (“*teşhir*”)³¹ müessesesi öngörülmüş değildir. Bu durum karşısında m. 6/3-2. cümle hükmünün ifade kalıbında bir değişikliğe gidilmesi zorunluluk arz etmektedir.

³¹ Cezaî bakımdan “*teşhir*” kavramı hakkında gbi bkz. **Kılınç**, Teşhir, sh. 108 vd.

Tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbirine hükmedildiğinde, bu hükümlülüğün 5352 s. ASK kapsamında adli sicil kayıtlarına geçirilmesine olanak tanıyan bir düzenleme bulunmamaktadır. Bunun sonucu olarak, tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri kararının kaldırılması kararının da adli sicile geçirilmesi mümkün değildir. Esasen bu durum gerçek kişiler ile tüzel kişiler arasında, Y-Çek K'nın yasak kararına bağladığı sonuçların ağırlığı dolayısıyla açıklanması güç eşitsizliğe sebep olucu niteliktedir.

KAYNAKÇA

Arıcan, Yavuz, Ceza Yargılaması Hukukunda İtiraz Yolu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2006.

Arslan, Çetin, *Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi (5352 sayılı Adli Sicil Kanunu Md. 13/A*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: 56, S: 4, Ankara 2007.

Arslan, Çetin/ **Kayanççek**, Murat, 5941 Sayılı Çek Kanunu Şerhi, 1. Baskı, Sözkese Matbaacılık Tic. Ltd. Şti., Ankara Temmuz 2010.

Arslan, Çetin/ **Kayanççek**, Murat, Suçta Tekerrür, 1. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara Haziran 2009.

Centel, Nur/ **Zafer**, Hamide, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul 2003.

Donay, Süheyl, Gerekçeli ve Açıklamalı Çek Kanunu, 1. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul Nisan 2010.

Dönmezer, Sulhi/ **Erman**, Sahir, Nazarî ve Tatbiki Ceza Hukuku Genel Hükümler C: III, 11. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul Eylül 1994.

Erem, Faruk, Türk Ceza Kanunu Şerhi - Genel Hükümler C: I, Seçkin Yayınevi, Ankara 1993.

Erem, Faruk/ **Danışman**, Ahmet/ **Artuk**, Mehmet Emin, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 14. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara Haziran 1997.

Güenal, Yılmaz, Adli Yolla Memnu Hakların İadesi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara 1961.

Karakehya, Hakan, Türk Ceza Muhakemesinde Kanun Yolu Olarak İtiraz, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Eskişehir Temmuz 2002.

Kılınç, Ahmet, *Mukayeseli Hukuk ve Hukuk Tarihi Açısından Yaptırım Türü Olarak Teşhir*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C: XI, S: S: 1-2, Ankara 2007.

Önder, Ayhan, Ceza Hukuku Genel Hükümler C: III, 1. Bası, Beta Yayınları, İstanbul Eylül 1989.

Poroy, Reha/ **Tekinalp**, Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları - 5941 Sayılı Çek Kanununun Yorumu İle, 19. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.

Şimşek, Cem, *5352 Sayılı Adli Sicil Kanunu Kapsamında Yasaklanmış Hakların Geri Verilmesi ve Bu Kurumun 765 Sayılı Yasa Kapsamındaki Memnu Hakların İadesinden Farkları*, Manisa Barosu Dergisi, Y: 26, S: 100, Ocak 2007.

Taner, Tahir, Ceza Hukuku Umumî Kısım, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını No: 95, İstanbul 1949.

Yavuz, Ahmet, *Genel Affın Hukuksal Niteliği Bağlamında Bazı Kanunlardaki “Affa Uğramış Olsalar Bile” Kayıtlamasının Tahlili*, Adalet Dergisi, S: 22, Mayıs 2005.

Yılmaz, Ejder, Hukuk Sözlüğü, Yenilenmiş 9. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara 2005.